

"Droschak"

ORGANE

de la Fédération

Révolut. Arménienne.

ԴՐՈՇԱԿ

Հ.Յ.Չ. ԲՈՒՐՈՅԵ
 Adresse
 AN. F. B. 11
 LIBRARY
 Rédaction du "Droschak"
 GENÈVE (Suisse)

“ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՂՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ” ՕՐԳԱՆ

ՏԵՐՐՈՐԻՍՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դաշնակցութեան Բաղէշի Կօմիտէի որոշումով մաս-
 ւան դատապարտեցան՝ **ԳԵՌՈԳ ՊԱԳԳԱՆԱՆ, ՍՈՒՐԱՑ**
 էֆ. և նշանաւոր մասնիչ **ԽԱՉՕ**:

Առաջին երկուքը զարնւեցան ու չստակեցան, իսկ
 երրորդը անմիջապէս փչեց շունչը հրացանի երկու
 հարւածներու տակ:

Բաղէշի մէջ նոր յուլումներ կան: Աղբիւրի դէպ-
 քէն ետքը ձերբակալութիւններ եղած են հայերուն ու
 տաճիկներուն մէջ:

Մանրամասնութիւններն առաջիկայիս:

Ք Ա Լ Ի

Եւրոպական խաղաղութիւնը վրդովելու սպառնա-
 ցող վերջին մեծ տաղնապին՝ Թիւրք-յունական պա-
 տերազմին ամէնէն մեծ ելևէջներուն միջոցին՝ երբ
 ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը դուրս կը կոտորէ բան
 մը հասկնալու Հելլենականութեան այդ «մահաբեր
 ոստիւնէն», երբ եւրոպական դիւանագիտութիւնը աչ-
 քերը չորս բացած դբադած կը թւէր մէկ բանով՝
 եթէ չէր կարող երկու կուռղներն իրարմէ բաժնել,
 գէթ մէկ ուրիշն ալ նոյն ասպարէզը չմտցնէր—յան-
 կարծ լուր մը հրապարակ նետեցաւ:

Ռէյթերի գործակալութիւնը մայիս 9-ին կը հե-
 ազրէր թէ Եւրոպիոյ Գննիչ յանձնաժողովը ձանչցած էր
 14 մահմեդականներու յանցապարտութիւնը Եւրոպիոյ
 ջարդին մէջ և դատապարտած էր անոնցմէ 6-ը մահ-
 ւան և միւսները բանտարկութեան—մէկը՝ 15 տարւան,
 հինգը՝ 10 տարւան, մէկը՝ 7 տարւան, մէկը՝ 2 տարւան:

Ուրախաւիթ անակնկալ մը եղաւ այս լուրը կարգ մը
 մարդոց համար, որոնց արդէն պակասած էր երևոյթ մը
 դատելու կարողութիւնը, առերևոյթ անմիջական՝ իրա-
 պէս պատահական դէպքեր իրարու հետ շղթայելով:

ամէնէն անհետեւ եղրակացութիւններու յանգած էին
 հայ Յեղափոխութեան ընթացքն ըմբռնելու իրենց
 փորձին մէջ: Այդ փորձը ցոյց տուաւ, որ մէկ բան մը
 միայն պէտք էր իրենց. ապահովել իրենց համար ան-
 դորը կեանք մը, ինչ գինով ալ որ ըլլար, նոյնիսկ ժո-
 ղովուրդին արիւնին գինով:

Իսկ հիմա Եւրոպիոյ դատաւճիռներուն իրենց այդ
 գնահատումը ակներև հակասութիւն մը է յայտ կը
 բերէ. մէկ կողմէն կը մոռնան, որ այդ Գննիչ յանձ-
 նաժողովին գոյութիւնը և դատաւճիռներուն արձակումը
 կը պարտին հայ Յեղափոխութեան,—որ չեն ուզեր
 ձանչնալ—և միւս կողմէն նշանաւոր թւական մը կը
 կարծեն ողջունել, առանց նախընթացներու հետ բաղ-
 դատութեան դնելու հոգը իրենց վրայ առնելու, կը
 բաւէ, որ գլուխնին չյոգնին:

Եւ արդարև մինչ այս կարգի մարդոց մէկ մասը
 սիրող կարգերու դէմ բողոքելու ոչ պէտքն ու ոչ
 հնարաւորութիւնը կ'ընդունէր, մինչ միւս մասը յեղա-
 փոխութեան ընթացքը վէպերու մէջ ընդլայնած յա-
 տակագծերու համեմատ իրագործած կ'երևակայէր տես-
 նել, առանց իր գլխուն մէկ մազն իսկ զօհելու,—
 բերաննին բաց՝ օարսափած մնացին, երբ վարդագոյն
 երազներու տեղ՝ արիւնին կարմիրն էր, որ եկաւ իրենց
 ոչխարային աչքերը շվորելու, արիւնին հոտն էր, որ
 դանն իրականութիւնը յիշեցնելու եկաւ իրենց:

Սիրուն բառ էր ազգասիրութիւնը և, ասոր շնորհիւ,
 յեղափոխութիւնն ալ բայց արիւնը... չէր նախատես-
 ւած իրենց հաշիւներուն մէջ:

Եւ . . . ետ ետ քաշեցան:

Բնական էր այդ ըմբռնումը. քաղքեցիին և մանա-
 ւանդ պոսեցիին համար,—որ իր ափին մէջ ունէր ա-
 մենաղօր դրամը սիրող կարգերու քօսսին մէջ ուզածին
 պէս անագաստելու,—հայրենիքի անկախութեան խնդիրը
 շատ շատ, հոգիի երկրորդական պահանջ մըն էր, տես-
 չիկ մը միայն:

Աղոնք, այդ պարոնները, որ իրենց ժողովուրդին ա-
 ուաջնորդներն ըլլալու յաւակնութիւնն ունէին՝ այնքան
 տգէտ, այնքան կարճատես գտնւեցան, որ չկրցան տես-
 նալ թէ փորը-կուշտերու ցնորքը չէր Անկախ Հայաս-
 տանի գաղափարը, այլ հայ գիւղացիին անասնական-
 ստրկական դարևոր կացութեան անխուսափելի հետե-

անքրք: Թէ հայուն և կառավարութեան փոխադարձ յարաբերութիւններուն ընդհարումն ու լարումը իր որոշ չափն ունէր և անդրագոյն պրկումը աղէտ միայն կրնար յառաջ բերել:

Մարգարէ ըլլալու հարկ չ'կար. դանակը ոսկորին հասած էր և խզումը արիւնահեղ եղաւ:

Իսկ այդ կոյրերը, որ իրենք զիրենք առաջնորդ կը կոչէին, որ հեռուէն ակնատես եղած էին այդ խզումին, սկիզբը՝ իմաստասերի ձևեր առնելով չղարմանալ կեղծեցին. ըսին թէ կեանքի օրէնքն էր ադ: Ի՛նչ վնաս եթէ առանց իրենց մատն արիւնելու ակելի բարձր աթոռներու վրայ բազմէին—իրենց յոյսն է այդ—իրերու այդ նոր կացութեան մէջ:

Բայց... արիւնի հոսանքը երկնցաւ, լայնցաւ և ոչ թէ անոր ցատկատուքները, այլ ահեղ հոսանքները համայնասփիւռ ծածկեցին ամէնքը: Այդ կարծեցեալ առաջնորդներէն շատերն ալ խեղդուեցան հոն և այն ատեն, այն ատեն է, որ սկան լուիլ պողտուքներ, թէ յեղափոխութիւնը այդպէս չպիտի կատարուէր, այդչափ արիւն պէտք չէ՛ր որ թափուէր... Տխմարնե՛ր, կարծեցին թէ յեղափոխութիւնը փիլաւ եփելու պէս կարելի էր պատրաստել ուզած վայրկեանին, և թէ իրենք իրենց ձեռքերով ու կոնակներով պիտի բաւէին թուր մը կանգնեցնելու դարերով լծացած այդ ուժերուն դէմ:

Եւ յուսահատ, սպրդնած այդ նախձիրներուն առջև, իրենց ողորմելի հոգեկան ուժին վերջին մասնիկն ալ կորսնցուցած՝ կորուած համարեցին նաև ամէ՛ն բան հայութեան համար, ճիշտ այն վայրկեանին, երբ Հայկական խնդիրը կը դրուէր այնպիսի հաստատ գետնի մը վրայ, ուր դեռ երբեք գտնուած չէր:

Այո՛, մինչ Թիւրքիան և ամբողջ Եւրոպան ալ ուժասպառ կը կարծէր հայ Պրոմոթէոսը այնքան արիւնահոս վէրքերէն ետքը, մինչ յաւետ կամ գոնէ ընդերկար դադրած կը համարէին անոր սարսեցուցիչ ջղած գութիւնները քերութեան դարևոր շղթան խորտակելու, յանկարծ օր մը, պատմական արիւնոտ օր մը՝ Սասունի դիւցազնական ընդդիմութեան տարեդարձին, կրակէ հոսանք մը տեսան պտուղիլ այդ արիւնաբամ՝ կարծուած Հսկային երակներուն մէջ, և անոր կուռփին տակ փշուած շղթային շեկացած կտորները իրենց բնակարաններու անդորրութիւնը խանգարելու եկան: Զարմանքին շուտով յաջորդեց խոր մոմտուք մը Հսկային անսպառ և մշտանորդ կորովին ի տես. արհամարհանքը որ արգահատանքի փոխուած էր, յարգանքի տեղի տուաւ և խորհեցան, որ շատ ակելի խելօք բան մը ըրած պիտի ըլլան եթէ շոյնն ու փայփայեն Հսկան, թեթևեցնեն իր շղթաները, քան թէ անտարբեր գանձելով՝ անխորժ անակնկալներու ենթարկելին:

Այդ օրէն նպաստաւոր շրջան մը սկսած էր Հայկական խնդրին համար:

Իսկ այդ կարգ մը պարոնները փոխանակ կատարուած

իրողութիւնն ընդունելու, չուզեցին ճանչնալ ժողովրդական Շարժումին այդ հետևանքը, որպէսզի խոյս տան շաղկեղէ իրենց պատկանած մասը ժողովրդին բռնէն:

Բայց Եւրոպիոյ հեռագիրը առերևոյթ փոփոխութիւն մը յառաջ բերաւ ազոնց կացութեան մէջ: Աթափելով իրենց թմրութենէն՝ վրայ ինկան այդ լուրին, իրենց ի նպաստ շահագործելու համար: Երկսայրի սուր մը եղաւ հիմա այդ լուրը իրենց ձեռքին մէջ. հեռագրին կարևորութիւնը չափադանցեցին մէկ կողմէն համակիր ցոյց տալով իրենք զիրենք ժողովրդական շարժումին, որուն միայն կը պարտինք այդ դատաւճիռները—մեղմել ուզեցին այն պաղութիւնը, որ արդէն իր վերջին աստիճանին հասած էր իրենց և ժողովուրդին սոււր մեծամանութեան միջև,—որպէսզի միւս կողմէն նոյն զէնքով հարւածեն Շարժումը, ըսելով թէ՛ ալ դադրեցնելու է յեղափոխական ամէ՛ն խլրտում և սպասելու է հետևանքներուն, որ այնպիսի փայլուն մը սկզբնաւորութիւն մը ունեցաւ արդէն Եւրոպիոյ դատաւճիռներով:

Մինչ կ'ըսեն այդ պարոնները, դեռ երկու տարի առաջ Սասունի կռիւն ետքը երկար ու ձիգ ամիսներ անցան, մինչև որ եւրոպական Յանձնաժողով մը կըրցաւ երթալ ջարդերուն վայրը նահատակներուն... ոսկորներն համբելու. մինչ անկէ ետք ճիւղալային անտարբերութեամբ չլսելու կուտային հազարաւոր նահատակներու աղիողորմ աղաղակները Փոքր ու Մեծ Հայքի բոլոր անկիւններէն—տեսէք, հիմա, Եւրոպիոյ ջարդին լուրը առնուածին պէս, թիւրք-յունական պատերազմին ամենէն տաք միջոցին Գննիչ յանձնաժողովը արդէն ջարդին վայրն էր, աղէտը հետազօտելու: Եւ մինչ Փրանսական դեսպանին, խեղճ Գամպոսին, հոգին բերանն եկաւ, մինչև կըցաւ Հայր Սուլթանօրի սպանիլը, Մազհար, դատարանէ դատարան քշելով՝ Արաբիս տքորել տալու յաջողիլ. մինչ շատ ակելի քստմնելի զոհակոյտերու հեղինակները դաւապանի հարած մը անգամ չկերան—Եւրոպիոյ Յանձնաժողովը դեռ ամիս մը չանցած՝ իր աեսակին մէջ բոլորովին նոր ու սպշեցուցիչ վճիռ մը լոյս-աշխարհ բերաւ՝ մահուան դատաւճիռը «միւսիւլմանին» դէմ «կեալուրըն» սպաննելուն համար:

Այդ առարկութիւններն ընող և միայն յոյսերով պարարող պարոնները մտցան, որ Թիւրքիոյ համար խոստում բառը ինչպէս նաև օրէնքը, յիշողութիւն չունի: Ինչե՛ր չխոստացան. յիշեք միայն, որ Մուսա պէյն ալ պիտի պատժուէր, Մազհարն ալ, Պահրին ալ Պարինի, Սասունի և միւս բոլոր ջարդերու հեղինակներն ալ, ամէնքն ալ: Օգոստոս 14-էն ետք Պուլի Արտաքսովոր ատեանն ալ պիտի դատապարտէր ջարդին հեղինակները. բայց ի՛նչ ընէր, որ միայն հայեր գտաւ ամբաստանեալներու նստարանին վրան:

Ուրիշ օրինակ մը. դեռ վերջերս, պատերազմը տա-

կաւին չսկսած, Թիւրքիան Սերպիոյ խոստացաւ սերպական պատրիարքութեան մը հաստատումը Իսկիւպի մէջ (Հին Սերպիա՝ Մակիդոնիա): Սերպիան հաւատաց և խելք կեցաւ: Իսկ հիմա, որ պատերազմը արդէն վերջացած կը համարուի և ծանօթ է ուսական ու աւարիական դահլիճներու ըրած ճնշումը Պալքանեան տէրութիւններուն վրան, Թիւրքիան կը մոռնայ իր խոստումը և չլսում կ'ընէ Սերպիոյ պահանջները:

Գալով Եւրոպիոյ խնդրին, արդէն մայիս 9-էն առաջ Յանձնաժողովը տւած էր իր վճիռը, անդառնալի, եթէ նայինք այն յայտարարութեան, որ Հանօթիժն ըրաւ Ֆրանսական երեսփոխանական ժողովի ապրիլ 3-ի նիստի մէջ: Բայց վճիռն գործադրութիւնն այնչափ ուշացաւ, որ Պոլսի դեսպանները մայիս 28-ին հարկ համարեցին այդ մասին արդարարելու Բ. Դրան. պատասխան դեռ չկայ. այն ինչ ամիս մը անցած է արդէն:

Թիւրքիան ալ վարպետ եղաւ, փոթորիկի ատեն ծռիլ, տափակնալ, իսկ վտանգը անցնելէ ետք գլուխը տնկել — իր սկզբունքն է: Ալ ժամանակն է, որ մենք ալ օգուտինք անցեալի դասերէն և չխաբւինք այն խաղերէն, որոնք առաջին անգամ մեր գլխուն խաղցելու նորութիւնը չունին ալ:

Քիչ մըն ալ սկէպտիկ ըլլանք. եթէ Եւրոպիոյ դատավճիռները գործադրին իսկ, միայն սա չափ հաւատանք, որ շատ ուշանալու չէ մեր խնդրին մասնակի լուծումը. բայց այս չափ միայն, ո՛չ աւելի: Գիտնանք, որ Թիւրքը քայլ առ քայլ միայն տեղի պիտի տայ և եթէ մինչև իսկ միւսիւլմաններ կախելու հարկադրուի ջարդի վայրերուն մէջ, նորէն պիտի ջանայ ճամբան դարձնել առաջին առթիւ՝ եթէ իր գլխուն չծածանի յեղափոխութեան կարմիր դրօշը միշտ սպառնագին՝ Դամոկլէսի սուրին պէս:

Տարակոյս չկայ, որ Հայկական խնդիրը նպաստաւոր փնձակ մը ստացաւ օգոստոս 14-էն ետքը. վճռական քայլ մը ընելու մտադրութիւնը ակնեւ եղաւ բարենորութեան գաղտնի ծրագրի մը մշակումով, որ առժամայէս յետաձգեցաւ Արեւելի նորոգ ապրտամբութեան պատճառով: Արեւական խնդիրը սուր կերպարանք՝ մը ստացաւ յհայկական ջարդերու սարսափին հետևանքը, եւ իր կողմէն ազդեց մեր դատին աւելի լայն և անաչառ ըմբռնումին: Իսկ երկուքը միասին հայ-կրետական նոր շրջան մը բացին Արևելեան խնդրին մէջ, իրարու հետ կապած կացութեան ընդհանուր գծերով: Ուրիշ նոր և հզոր ուժ մը՝ Եւրոպայի հանրային կարծիքը, որ արդէն յուզած էր վերջին հայկական դէպքերուն առթիւ, հետզհետէ աւելի բարձր սկսաւ լսելի ընել տալ իր ձայնը: Եւ այսօր, եթէ իրապէս միթարական ոչինչ չկայ Օսմանեան Հայաստանի մէջ, բայց քաղաքական տեսակէտէն նախելով երբեք այնքան լըջութեամբ ի նկատ առնւած չէ հայկական բարենորոգումներու խնդիրը, երբեք այն-

քան մօտուլուտ կարծւած չէ համեմատական բարեւուում մը մեր արդի կացութեան մէջ:

Բայց գերազանցապէս տենդային այս դրութեան մէջ, երբ հայ ժողովուրդը օրէ օր վերջնական լուծումի մը կ'սպասէ, որ չի գար, — որովհետև այդ խնդիրները այդքան շուտ չեն կրնար լուծուիլ — հայ ժողովուրդը ջանալու է պաղարկումով դիտել քիչ մը, չգիտնող պղտիկ յաջողութիւններով և չընդլի ճամբէն:

Այդ յաջողութիւնները աննշան հանգրուաններ են, ուր շունչ միայն կարելի է առնել:

Հոգ, այդ հանգրուանին մէջ չի վերջանար անապատին աւազները. բայց հեռուն... սրտտես և փորձ աչքեր կը նշմարեն դալարագեղ և ջրդի վայրերու ուրազծերը, որոնք ալ կրկնեւերկրներ չեն հիմա . . .

Գիտեմ, եղբայրս, յոգնած ես, ուժասպառ, արևակէզ բայց աշխուժով առաջ նետէ՛ արևնշաղախ՝ ոտքերդ մինչև հիմա եկած ճամբովդ, եթէ չես ուզեր մրկիլ ու ոչնչանալ անապատին աւազներուն մէջ. ժիր եղիւր. հեռուն ովասիսները կ'երևին, իսկ անկէ անդին . . . Անապատին վերջն է արդէն:

Քայլէ՛, հայ ժողովուրդ, քայլէ՛. տասնուչորս տարի այդ ճամբով քալեցին յոյները: Տասնուչորս տարի. և այսօր խեղճերը ճամբուն մէկ մասը նորէն պիտի սկսին: Իսկ դուն, հայ եղբայր, ե՞րբ ճամբայ ելար . . . Քայլէ՛:

Ն Ա Ս Ա Կ Բ Ա Ղ Ե Ծ Ի Ց

(Գլ:Պ.ՔԵՐԵՐ ԽԵՂՈՒՄ ԵՒՅ.)

31/12 մարտ 97

Վերջերս եւրոպական թերթերը հաղորդեցին հեռագրով, թէ Բաղէշի մէջ յեղափոխականներ երևան եկած և խառնակութիւններ տեղի ունեցած են:—Ահա այդ դէպքին մանրամասնութիւնները:

***

Դեռ 1895 թ. աշունին լիբր սուլթանի պիւտրոններուն և համիտականներուն սարսափ ազդող և Խլաթի քանի մը գիւղերը փառաւոր կռիւներով փրկող, պահպանող Աղբիւրը՝ իր «Դաշնակցական» փոքրիկ խմբով կը մնար այդ կողմեր, ժողովուրդի մէջ: Այդ խումբի նշանաւոր կռիւներու մասին շատ քիչ բան դուրս եկաւ լոյս աշխարհ և գրեթէ ոչինչ:

Թողնելով այդ մասին գրել մանրամասն ուրիշ անգամ, կը պատմենք այժմ վերջին դէպքերու մասին:

Աղբիւրին ծանօթ, յանդուզն և համարձակ գործունէութիւնը ժամանակի պահանջներու համաձայն ստեղծած էր իրեն համար բարեկամներ և թշնամիներ. քիւրտներն իրենց ատամները կը կրճտէին և կառավարութիւնը պատրւակ մը կը փնտռէր իր աչքի փուշը դուրս քաշելու: Աղբիւրի ընկերներէն ուխտագանց Պօղոս և Վարդանեան Գրիգոր նպաստեցին կառավարութեան

այդ միտումներուն: Երկու-երեք անյառող փորձերէն ետ-քը քիւրտերու և կառավարութեան կատաղութիւնը վերջին աստիճանի հասած էր, երբ յանկարծ մէջտեղ ելաւ Ղարղանեան Գրիգորը և ծանօթ մարդոց ցանկ մը ներկայացուց Նլաթի գայմագամին, ցոյց տալով, որ անոնք բռնելու ամենայարմար ժամանակն էր արդէն:

Նլաթի գայմագամը կանչեց 30 զինուոր և խիստ հրահանգներ տալով ճամբու դրաւ դէպի Թեղուտ և Սոխորդ, որպէսզի նախ ջանան հանդարտութեամբ, առանց ձայնի, ձերբակալել ծանօթ մարդիկ, հակառակ պարագային՝ գործ դնել բռնի ուժ և մեռնիլ կամ մեռցնել:

97 փետրար 27-ին, հինգշաբթի դիշեր, պաշարեցաւ Թեղուտ գիւղը և անցուդարձը կտրեցաւ: Հարիւրապետը կանչեց Գրիգորի ցոյց տուած մարդիկը և ամենախիստ կերպով ծեծելով պահանջեց Աղբիւրը յանձնել իրեն, սպառնալով այրել և քանդել ամբողջ գիւղը: Այդ փորձը անյառող անցաւ, սկսան խուզարկել գիւղը, բայց նորէն իզուր. որովհետեւ Աղբիւրը քիչ առաջ արդէն մեկնած էր գիւղէն:

Քանի մը մարդոց ձեռք ու ոտք կապելով՝ զինուորներուն մեծ մասը Թեղուտ մնացին և քանի մը հոգի անցան Սոխորդ գիւղը, հրահանգ ստանալով հարիւրապետէն՝ պէտք եղած ատեն հրացան արձակել, որ իրենք անմիջապէս հասնին:

Բայց Աղբիւրի անկեղծ սէրը դէպի ժողովուրդը, փրկեց զինքը: Թեղուտի ընկերներէն ազնիւ երիտասարդ մը մահը աչքն առած, յաջողեցաւ գիշերով դուրս ձգել ինքզինք շղթայի մէջէն և հասնիլ Սոխորդ գիւղը, ուր հանգիստ, անտարբեր կը քնանար Աղբիւրը: Զինուորներէն առաջ գիւղը կը հասնի այդ անձնէր տղան:

Արշալոյսին դեռ խոր քունի մէջ էր Աղբիւրը, երբ իր սենեակի դուռը զարկին ողբաձայն կանչելով. «Արթըն-ցի՛ր, սիրելի եղբայր իմ, արթնցի՛ր, զէնքերը վազդ առ, թշնամիներդ քեզ բռնելու եկան»:

Քաջասիրտ Աղբիւրը զէնքերը կապեց և առիծի նըման մանչելով դուրս թռաւ կատաղութեամբ: Զինուորները վրայ հասան առաջին հրացանի ձայնէն Թեղուտի զինուորներն ալ պատրաստ էին Սոխորտի մէջ: Սկսաւ կռիւր, երկու կողմէն կարկուտի նման գնդակներ սկսան թափուիլ իրարու վրայ: Հսկայ Աղբիւրի բազուկները չյոգնեցան և երբեք երես չգարձուց իր թշնամիներէն: Արշալոյսին ժամ 1 1/2-էն (ը. թ.) մինչև գիշերուան ժամ 2-ը տեւեց կռիւր: Աղբիւր մէն-մինակ կը խրոխտար ու կը ծփար ներքովի թարձուներուն վրայ, ուր ձեռն ժամանակ թռչունն իսկ չկրնար անցնիլ. ձիւնը 5-6 արշին թանձրութեամբ կը ծածկէ այդ լեռը: Անօթութիւնը, ցուրտը, և սարսափելի ձիւնը, որու մէջ խրուած էր գրեթէ մինչև գլուխ. ասոնց հետ և սոսկալի կռիւր բազմաթիւ զինուորներու դէմ՝ ուժասպառ ըրին Աղբիւրը. մինչև որ ստիպուած եղաւ իր շարվարն ու վերարկուն ալ վրայէն ձգել: Այդ ժամանակ կարծես գերբնական ուժ մը օգնութեան հասաւ այդ միտաւորիկ հերոսին և վճռելով այնուհետև ուղղակի սպաննելու նպատակով կուրիլ, դարձաւ և յանդիմանելով պոռաց զինուորներուն. «Ամօթ ձեզ, որ այդչափ բազմութեամբ ետեւս ինկած էք: Տեսա՞ք, թէ որքան փամփուշտներ վառեցի ձեր դէմ, բայց նպատակ չունէի սպաննելու ձեզ, սակայն քաջ դիտցէ՛ք, մինչև

վերջին շունչս, ցորչափ արիւնը կը դառնայ երակնեմուս մէջ ճիգ պիտի թափեմ ալ սպաննելու ձեզ, տեսնե՞ք ձեզմէ ո՞րը պիտի կրնայ ազատուիլ իմ գնդակներէս»:

Այդ ատեն թանձր ամպ մը եկաւ ծածկեց ներքովի և իր թեւերուն տակ առաւ հայրենիքի հարազատ զաւակ հայ հերոսը:

Թշնամին տեսնելով, որ այս անգամ այլևս պիտի չինայէ իրենց և իր իօսքերու համեմատ կըսկսի սաստիկ կրակ տեղալ անշեղ կերպով, հարիւրապետը կը պոռայ իր զինուորներուն. «Դարձէ՛ք, դարձէ՛ք, այս մարդը մեզմէ մէկը չթողուր»: Զինուորները թուլցած՝ ետ կը դառնան ամօթաբար:

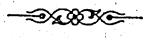
Իսկ առիծասիրտ Աղբիւրի աչքերը ձմէթ (ձիւնահար) դառնալով քրտինքի մէջ կը ընցւի և կը գոցւի գրեթէ: Ամպերու մէջէն Աղբիւրը սլացաւ ու անցաւ, ազատ է այժմ, ի մեծ սփոփանք իր բոլոր ընկերներուն, որոնք իր հոգու չափ սիրելի են իրեն:

Կառավարութիւնը Բաղէշէն և Նլաթէն զօրքեր քաշեց և սկսաւ ամէն կողմ խուզարկութիւններ ընել: Նաեւ խիստ հսկողութեան տակ դրեցան, որպէսզի Աղբիւրը չկրնայ անցնիլ ուրիշ կողմեր: Ծանապարհները բռնեցան, սակայն այդ բոլորը կ'ոչնչանան ժողովուրդի ուժի առջև: Ժողովուրդը գիտէ պահպանել իր զաւակը:

Յիմար զինուորներ, Դաւաւանէն ներքովի կը նային և անոր բարձունքներուն վրայ սև կէտեր նշմարելով՝ սարսափահար ցոյց կուտան իրարու ըսելով. «Պագ կեալուր նէրէտէ տուրմուշտուր» (նայէ՛, անհաւատը ո՞ր կեցած է):

Աղբիւրէն պարտած զինուորները գիւղ դարձած ատեն հերոսաբար (°) կը յարձակին անոր տան վրայ, Աղբիւրի մեծ եղբայրը՝ Մխիթար և եղբոր տղան՝ Սողոմ կը բռնեն և սաստիկ ծեծելով բանտ կը տանին, տանն ալ ահագին վնաս կը հասցնեն:

Ղարղանեան Գրիգորի մասնութեան զոհ գնացին նաև քանի մը թեղուտցիներ և դատանցիներ:

Ն Ա Մ Ա Կ Մ Ո Ւ Շ Ի Ց

18/30 փետրար 97

Տաճիկ կառավարութեան նպատակները բացածակ յայտնի են, ան միայն կը ջանայ ժողովուրդը սուտ խոստումներով քնացնել ու խեղդել. իբր թէ բարենորոգումներու ծրագիրը կ'իրագործէ, ժանդարմներ գրելով, այս ու այն ձևի տակ մտցնելով, բայց միև կողմէն իր վայրենութիւններն ու գազանութիւնները ծայրայիղ աստիճանին հասուցած է: Այժմ սուլթանը կը ցրէ ամենուրեք զինուորներ, ոստիկաններ, միւստիւրներ և այլ պաշտօնեաներ՝ պարզապէս ժողովուրդը կողոպտելու համար: Այս սովալուկ գազանները ո՞ր և է հայ գիւղ մտած միջոցին, հարկ ժողվելու պատրասակով կըսկսին ծեծել պատահողը, հայհոյել, գետինը քարշ բերել և այն և այլն:

Վերջապէս հազար ու մէկ լըբութիւններէն ետքը կը մանեն տունները, դուրս կը քաշեն երկրագործի գանձը այն է անոր եզն ու գոմէշը, կովն ու ոչխարը, անոր օրական պարէնը, կորեկ կամ կըլկըլը, անոր քրքրուած

կապերտի կամ անկողնի կտորը, ամենաչնչին գնով կը վաճառեն, ինչպէս ըսի, առանց նայելու մինչև անգամ, թէ արդեօք կառավարութեան այս ինչ կամ այն ինչ տուրքերէն մնացած տալիք ունի՞նք թէ ոչ: Երբ խեղճ գիւղացին զօրեւած իր ամբողջ կարողութեանէն՝ ճարահատ կը դիմէ կեդրոնական կառավարութեան, այն է միւթէ-սարիֆին կամ կուսակալին՝ «Վորուէ՛, անհաւատ շուն, մի՞թէ մտադիր էք ասպտամբիլ և պետական տուրքերը չվճարել», այս կ'ըլայ վերջին պատասխանը. խեղճը յուսահատ տուն կը դառնայ միայն աչքերէն քանի մը կաթիլ արցունք կը գլորին և կարծես այդ արցունքի կաթիլներուն հետ կը մեղմանայ և իր անբուժելի վեշտահար սիրտը: Երկար տարիներու վայրագ խժգոթութիւններու հետևանք ժողովրդի 3/4 մասը հասած է վերջին ծայր աղքատութեան, ստիպւած է մուրացկանութեամբ ապրիլ, մնացած մասն ալ ահա ոչնչացան, այսուհետև թող գազանը ուրախ ըլլայ, որ իր նպատակները կ'իրագործուին . . .

Այս ամենուն վրայ աւելցուր նաև սուլթանի սիրելի համտականներու, չէրքէզներու և թիւրք ամբոխին ըրած վայրագութիւններն ու բռնութիւնները: Արդեօք ի՞նչ ընէ խեղճ ժողովուրդը . . .

Թիւրք ամբոխը, չգիտեմ ի՞նչ երազներ կը տեսնէ, յանկարծ ժողովներ կ'ընեն, խորհրդակցութիւններ կը կատարեն հայ տարրը կոտորելու, ջնջելու համար, ըսպէս առ ըսպէս նոր կոտորածի, նոր արեան գետերու կըսպասուի, և այս ամենուն փոխարէն հայ տարրը ձեռնածալ նստած, իր վիճակի որոշումը թողած է բախտին, միջոց չունի ինքզինքը պաշտպանելու և կամ իր վիճակին վերջին որոշումը տալու համար, յուսահատական քայլ մը ընելու . . .

ՆԱՍԱԿ ԲԱԹՈՒՄՆԻՑ

10/22 մայիս 97

Թիւրք-յունական պատերազմին պատճառաւ Տրապիզոնի թիւրք խուժանին կրօնական մղեռանդութիւնը վերջին ծայր գրգռւած ըլլալով՝ քաղաքին քրիստոնէականներուն վիճակը, բոլորովին անտանելի դարձած է. թիւրքերուն հետզհետէ տարած նորանոր յաղթութիւնները և եւրոպական տէրութիւններուն ստոր և գձուձ վարմունքը զիրենք այն աստիճանի հպարտացուցած են, որ կը կարծեն թէ իրենք այսուհետև իրաւունք ունին հայուն և կամ յոյնին վրայ միշտ բռնանալու, անոր ունեցածը կողոպտելու և անոր սրբավայրերը պղծելու: Հետագայ դէպքերը կը բաւեն հաստատելու մեր ըսածը:

Տրապիզոնէն մէկ ժամ հեռու կը գտնուի հայ վանք մը, ուր ամէն տարի նոր-Վիւրակէին հանդիպուող պատարագ կը մատուցուի քաղաքացի և գիւղացի խուռն բազմութեան ներկայութեանը: Սակայն, ինչպէս նախորդ տարի, այս տարի ալ երկրին ներկայ փափուկ վիճակին պատճառաւ այդ պատարագը յետաձգւած էր, կանխաւ ազդարարելով բոլոր գիւղացի և քաղաքացի հայոց թիւրքերը անտեղեկ եղածէն, սովորականին համեմատ դարձեալ բաւական թւով գնացած էին նոյն տեղը և կարգապահութեան պաշտօնեայ քանի մը զին-

ւորներ վանքին մօտիկը: ուզած էին բռնաբարել 50-60 տարեկան հայ հովուհի մը: Երբ 60 տարեկան կին մը անպամ ենթակայ է թիւրքի մը անբարոյական ու զգեթի կիրքերուն, ընթերցողներուն կը թողում դատել մնացածներուն վիճակը:

Վիւրակէական երկու աղքատ հայ երիտասարդներ, մեծ պաքին մէջ, իրենց քաղցած ընտանիքներուն հաց ձարելու համար մահը աչքերնին առած՝ կերթան շօջակայ յոյն ու թիւրք գիւղերը մանր մունր բաներ ծախելու համար, ինչպէս կ'ընէին ուրիշ տարիներ: Օրեր, շաբաթներ, ամիսներ կ'անցնին և անոնց մասին լուր մը չկայ. անոնց զաւակները, կիներն ու ծնողքները ի զօր կըսպասեն: Աերջապէս քանի մը օր առաջ խեղճերուն դիակները կը գտնուին գետի մը մէջ, յուսահատութեան մէջ ձգելով իրենց անօթի ու մերկ զաւակները և թշուառ ծնողքները: Ար պատմեն թէ՞ անոնցմէ մէկուն կինը բոլորովին լքւած ու յուսահատ գնացած է կառավարութեան դուռը և դառնակակիճ աղաղակներով իր ամուսիր պահանջած է: Խեղճ կին, որո՞ւ հոգ, որ ամուսինդ զարնւած է, և տղաքդ անօթի մնացած, սրբէ՛ այդ դառն արցունքներդ, դադրեցուր սրտաձմիկ աղաղակներդ. քու վայնասուներդ սաղայէլական ժպիտ մը, միայն պիտի բերեն այդ ձիւաղներուն արիւնաթոր շրթներուն վրայ: Լեցելի՛ր գո՞ւ ահարկու վրէժխնդրութեամբ, ներշնչէ՛ այդ սուրբ զգացումը քու մերկ ու թշուառ զակիդ՝ իր հօրը և քու ամուսնուդ արիւնին փոխարէն, արիւն պահանջէ՛ թշնամիին արիւնը, ան է մխիթարութիւնդ:

Երկու երեք շաբաթ առաջ Բլաթանայի մէջ յոյնի մը տուն խուզարկեցին, ուր իբր թէ զէնք պահած ըլլար, սակայն ոչինչ չգտան:

Տեղին Խօյումանա գիւղին թիւրքերը լսելով, որ իրենց գրացի յոյնը 50 ոսկիի գումար մը ունի իր տունը, գիշերը կը յարձակին 20-30 հոգիով, լաւ մը կողոպտելէ և չորս հոգի ալ ծանր կերպով վիրաւորելէ ետքը կը ձգեն կը փախչին: Նոյնպէս Բլանայի գիւղերէն մէկուն յունական եկեղեցին կը կողոպտեն և կը պղծեն:

Սիւրմէնէի յոյն գիւղացիներէն երկու այր, երկու կին հարսնիք կ'երթան հեռաւոր գիւղ մը, կ'անցնին օրեր, չեն դառնար, վերջապէս իրենց ազգականները կստիպուին երթալ հարցնել հարսնիքի գիւղը, ուր իրենց իմաց կը տրուի թէ անոնք շատոնց մեկնած են գիւղէն: Արեւի թէ ասոնք ալ երկու կիւմիշլիսանցի հայ տղոց բախտին հանդպած են:

Ապրիլի սկիզբները իտալացի մը, Մեքէլլալը, կ'երթայ պոպոյտի քաղաքէն կէս ժամ հեռու Տէլլամէն-տերէսի կոչւած տեղը: Արտի մը քովէն անցած ժամանակ, պատասխամբ կը հազայ, արտին տէրը կնոջը հետ կաշխատէր հոն. իսկոյն կինը ամուսնին կ'իմացնէ թէ կեանքը իրեն խօսք նետեց, այս խօսքին վրայ ամուսինը շուտ մը ձեռքի բահովը կը յարձակի միամիտ ու անպաշտպան իտալացիին վրայ և արիւնլուայ կ'ընէ զայն. երբ իտալացի մը հազալու համարձակութիւն, ազատութիւն չունի, ի՞նչ կրնայ ըլլալ հայուն վիճակը:

Թիւրքերու յաղթութեան ձայները Տրապիզոնի թիւրք ժողովրդի կրօնասիրական զգացումները այնքան վառած է, որ 220-ի չափ կամաւորներու խումբ մը կը հաւաքուի, մինչդեռ սկիզբները, երբ վեռ իրենց վիճակը անորոշ էր, շատ դժգոհ և յուսահատ զինուորութեան

կ'երթային և ունայն նոյն իսկ կը փակէին. ի՛նչ խըզ-
ձախի Տայրենասիրութիւն. այս կամաւորները իրենց մեկ-
նելու օրեր երբ անյաջողութեան ձայներ կը լսեն, այն-
քան կը լքին, որ մէկ երկուքը խելագարեցան և մէկ
երկուքն ալ փակելի փորձեցին: Աերջերս մեծ եռան-
դով նորէն սկսած են հաւաքել ժողովոգեան քով մը-
նացած ձիերն ալ, ի հարկին՝ բռնութեամբ: Պոլսէն
եկած հեռագրով մըն ալ կ'արգիլէի 20-40 տարեկան
թիւրքերուն՝ իրենց բնակավայրէն հեռանալը: Մօտերս
պետական նաւ մը մեծ քանակութեամբ ռազմավորը
կը փոխադրէ Տրապիզոն, ներս խրկելու համար. ուրիշ
նաւ մըն ալ նոյնքան տարած է Սամսոն և կ'ըսեն թէ՛
երրորդ մըն ալ պիտի գայ Տրապիզոն և շքականները
զէնք բաշխելու համար: Արսեն թէ տեղական հին
մարտիցները պիտի նորոգւին. բայց որո՞նչ դէմ այս
ամէն պատրաստութիւնը. յայտնի չէ:

Ռամազան պայրամիին ատեն կառավարութեան իբրև
թիւրք յեղափոխական ձերբակալած Էվգաֆի Ա. հաշ-
ւակալը, հարցաքննիչ գատաւորը և երիտասարդ սօֆ-
տա մը տակաւին բանտը կը մնան:

Այլ առակ լուարուք:
Անցեալները Տրապիզոնի մէջ, խումբ մը հայ կիներ
ծայրայեղ անօթութեան ու թշուառութեան մասնակած՝
կը դիմեն հետեւեալ սրտակեղեք միջոցին. երբ վային
պաշտօնատան մը մէջ նստած կը դիտէր բոլորովէր,
անոր դիմաց կը նստին և կըսկսին կղմիտը կրծել, օր-
պէս զի գոնէ ատով կարողտան անոր գուլթը շարժել
և իրենցմէ յափշտակածի փոխարէն պատառ մը հաց
կորզել աւազակ կառավարութենէն:

Մեր հարուստները թող խորհին իրենց հայրենա-
սիրութեան կոչում չենք ըներ. գիտենք որ չունին:
Թիշեն թող, որ Բախտը իր ելևէջքն ունի:

ՏԱԿՆԱԳԸ ԸՆԴՈՒՆԱԿՈՒՄ Է

Ձկնաղաղար նրատարակեց, քայց ղեռ մտում է մի հարց, որ
անհամեմատ աւելի բարձր ու կնժոտտ է՝ խաղաղութեան դաշնից
նարքը: Մեծամեծ արգելքներ են դրում այդ հարցի առջև: Սուլ-
թանը ուզում է իր «հերոսական» յաղթութիւնների (չորսը մէկ
դէմ) լիակատար արդիւնքը վայելել. ի շարս այլ պահանջների նա
դնում է Թէսալիայի գրաւումը: Եւրոպան ընդդիմանում է, չտի-
պանց գտնելով այդ պահանջները: Բաղաբարութեան վերջական
մասնկութիւնը կը լինէր, եթէ այդ քայլը եւս թոյլ տրւէր հայաս-
տանի դաշնագետին: Ամեն վեճ սկզբունք, որ վաղուց ի վեր շարու-
նակ արհիւնհողութիւններով ծնող է բերել եւրոպական դէմօղոր-
տիան, կը մտար անարգւած, ոտնատակ, ծաղը ու հեզութիւն...
Այդ է պատճառը, որ Թիւրքիայի պահանջները Թէսալիայի վերա-
բերմամբ բողոքի ծնում յարուցին նոյն իսկ յետադէմների բանա-
կում: Մի երկեր, որ արդէն կորցրել է Թիւրքիան, ընդմիջտ է
կորցրել, դա նոյն իսկ պաշտօնական Եւրոպայի վաղեմի որոշումն
է: Յետ տալ Սուլթանին Թէսալիան, որն ամփոփում է իր մէջ տա-
նակ տարիների կելլառարական աշխատանքը, ասել է յեր միջև
բարդարկրութեան անհրը նորից դէպի բարբարոսութիւն: Բողո-
քից միաբերան մամուլը, բողոքից եւ պաշտօնական Եւրոպան:

Խաղաղութեան հարցին մեծ խոչընդոտ է յայտնում սուլթանի մի-
այլ պահանջը՝ դաշնագրութիւնների ինդիքը (կապիտուլիացի): Այդ
բառով նստակցում են այն արտօնութիւնները, որ վայելում են օ-
տարդապատակները օսմանեան հողի վրայ: Յայտնի է, որ Զուրանը
բաղաբարական իրաւունքներից զրկում է օտարականներին: Մակայն
մօտաւորապէս երեք դար առաջ՝ այդ իրաւունքները ծնող բերին
հերթով՝ նախ Փրանսիան, ապա ուրիշ տէրութիւնները, որ այսօր ա-
մեն մի օտարադաւանակ Թիւրքիայում ենթարկում է իր երկրի օ-
րէնքներին: 1830 թ. Փրանսիայի եւ Անգլիայի միջև Լոնդոնում
ստորագրած մի պայմանագրի համաձայն(ուր հաստատուեցին Յու-
ստանի անկախութեան հիմունքները) Յունաստանը եւս դաշնա-
գրութիւն հաստատեց Թիւրքիայի հետ, որով Թիւրքիայի սակ յոյն

հպատակների համար նոյն իրաւունքներն էին սահմանում, ինչ որ
վայելում էին միւսները: Անա այդ իրաւունքներից է, որ թիւրք կա-
ռավարութիւնը ձգտում է զրկել յունաստանիներին: Եւրոպայի
կտրուկ միջոցով է: Մակայն ի՛նչ ենք ստանում: Եւրոպայի այդ
խիստ մեթոդական ընթացքի դիմաց՝ Արդիւ-Համեղը, որ շափից
ըտրս լքացնել է իր յաղթանակով, յամառութեամբ պնդում է իր
սասանի վրայ, եւ նրան միշտ եռանդուն աշակից է հանդիսանում
իր արժանաւոր ընկեր միջէլմը՝ Վ-ը:

Սուլթանի ձգտումը պարզ է. նա ամէն տեսակ խոչընդոտներ է
դնում խաղաղութեան շուտափոյթ լուծման, որպէսզի նորից պա-
տեն-րուպէին շարունակէ իր յաղթական ընթացքը եւ պարզէ Օս-
մանեան դրօշակը Յունաստանի մայրաքաղաքում: Նա պատրաստ է
բերում ինչ որ երեւակայական արգելքներ, որոնք իբր թէ անկաս
են իրենցից, բայց իրօք ինքն է յարուցանում: Նա առաջ է բերում
մուսուլման ամբողջ ծայրայեղ զայրոյթը եւ խոտովութիւնը այն դէպ-
քում, երբ սուլթանական յաղթութիւնները ըստ արժանուր չեն
վարձատրել: Նա մեծ վիզիքին ներշնչում է հետեւեալ բարոյքը, որ
վերջինս յայտարարում է բարձրաձայն ի լուր Եւրոպայի (հեռագիր
«Մտանդարտից») . «Տէր, իսլամը, որ այսօր փառաբանում ու խըն-
կարկում է իր մեծ ու յաղթական Խալիֆին, կտրապէս պահի յուզ-
ւի, եթէ Խալիֆը զիջանէ եւրոպական պետութիւններին, որոնք մեր
թշուառներն են, մեր հայրենիքը կործանել ձգտողները: Ուրեմն, ա-
ղաշում եմ Ձերը Մեծութեան յետ պահել Թէսալիան: Եթէ անէք
այդ, անցեալ մեծ սուլթանների հնաւուրք փառք նորից կենք
կանէ: Ձեր պանծակի իշխանութեան ժամանակ շատ տարբեր
խնդիրներ յարուցեցին, ուր Եւրոպան քանիցս ձգտեց ճնշում գործ
դնել Ձեր վրայ, բայց դուք երբեք թող չաւեց, որ հրամայեն Ձեզ.
Պառպէս էր հայկական հարցում եւ ուրիշ դէպքերում: Արդիւնքն
այն եղաւ, որ դուք յաղթեցիք: Հաճեցէ՛ք, Տէր, ի նկատի առնել այդ
օրինակները եւ Թէսալիայի ինդիքում, իսկ եթէ Ձերը Մեծութիւնը
չհամաձայնի իմ հայեացքների հետ, այն ժամանակ ինդիքում եմ
ընդունել իմ յրաժարականը»:

Անա խաղը: Այդպէս է միշտ ձգտել համար այրուէսթող փշել
Եւրոպայի աշքին եւ իր չար դիտաւորութիւնները առաջ տանել:
Նոյն խաղն է դա-քիչ տարբերութեամբ-ինչ իր նա խաղում էր
«Հայոց ըէֆօրմների» հետ:

Բայց Եւրոպան եւս կատակ չի անում: Անգլիան սպառնում է,
Ռուսաստանը նոյնպէս: Վերջինս մասնաւոր իրիտ շարացած է,
տեսնելով, թէ ինչպէս օր աւուր ամում է Գերմանական ազդեցու-
թիւնը Եւրոպա-Բէօշլում: Վիլհելմի դափնիները ցարին հանգիստ
չեն տալիս: Գերմանիայի անկախ ընթացքը նկատում է Պետեր-
բուրգում՝ իբրեւ հակառակ եւրոպական համաձայնութեան եւ ուղ-
ղում մասնաւորապէս Ռուսիայի դէմ:

Վիլհելմը ձգտում է դուրս մղել Յարին Մեծ-Ոճրագործի կտրո-
դատի դերից եւ ինքը ըննել նրա տեղը: Ճգնաժամը չի մեղմանում:
Օր աւուր լարում են յարաբերութիւնները եւ անհրաժեշտաբար
առաջորդում են մեզ դէպի աւելի անհր փոթորիկներ: Պատերազ-
մի նորոգելը հաւանական է թուում: Սուլթանը յիշում է Վիլհելմի ա-
շակցութեան վրայ, պիտի միշտ կրկնէ իր պահանջները, պատճառ-
բերելով իսլամի խրտուխակը, իսկ միւս կողմից Յունաստանը երբեք
զոհացում չպիտի տայ նրան: Ոչ դաշնագրութեան ինդիքը, ոչ նոր
սահմանագծի հաստատութիւնը, ոչ էլ այն ահազին դրամական
առաջարքը, որ Թիւրքիան պահանջում է, ոչ մէկը զորանցից Յու-
նաստանը չպիտի ընդունի: Նա ոչ ցանկութիւն, ոչ էլ հնար ունի:
Թէսալիան աւերեց, բաշխեց, զորքերը մի քանի շաբաթների մէջ
անապատ դարձրին շէն քաղաքներն ու զիւղերը: Տասնեակ հազար
բարդ զիւղական ազգաբնակչւնը կորցրեց ընդ երկար իր աս-
քրուտի միջոցները եւ հարկ վճարելու կարողութիւնը. ո՛վ պիտի
սպասուի նրան մի ամբողջ տարով, եթէ հունձքի ժամանակն անց-
նի, եթէ սուլթանական զորքերը յամառաբար նստեն Թեսալիայում:
Հարկաւ այդ բոլորը բարդում է խեղճ փորձի կառավարութեան
վզին:

Յունաստանը չի կարող հաշտուել նաեւ «նոր սահմանագիծ» հաս-
տատելու մտքի հետ, քանի որ այնուհետեւ նա ստիպւած կը լինի
երկրի ապահովութեան համար իր ուժերից վեր ահազին զօրք պա-
հել Թէսալիայում, որովհետեւ նոր արեւատական սահմանները կը
հեշտացնեն թիւրք զինուորների պարբերական սրշաւանները: Յու-
նաստանը անապայման կը հակառակէ նաեւ (կապիտուլիացիներ)
դաշնագրութեան վերացման, քանի որ դրանից յետոյ յոյն հապ-
տակները թիւրք կամայական դատավարութեան առջև կատարելա-
պէս անպաշտպան ու անապահով կը մնան:

Յունաստանը յետ կը մղէ ուրեմն սուլթանի գլխաւոր պահանջ-
ները, թերեւս աննշան զիջումներով:

Խիստ պահանջներն նոյնքան խիստ մեթոքում: Հետեւա՛քը...
Հետեւանք այն կը լինի, որ Թիւրքիան նորից կը նետու պատե-
րազմի դաշտը, քայց այս անգամ թիւրեւս միայն փորձի Յունաս-
տանին չզգտի իր դիմաց:

Թ Ռ Ո Ւ Յ Ի Կ Թ Ե Ր Թ

№ 2 Լ. Յ. Գ Ա Շ Ն Ա Կ Յ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն № 2
12/24 Ա.պ. 97 Վ Ա Ս Պ Ո Ւ Բ Ա Վ Ս Ն Ի 12/24 Ա.պ. 97
Կ Ե Դ Ի Ռ Ն Ա Կ Ա Ն Կ Օ Մ Ի Տ Ե Ի

Փ Ո Թ Ո Ր Ի Կ Կ Ե Դ Ա Ս Յ Թ Ա Ն Է

Ապաստած անխուսափելի փոթորիկը պայթած է Յու- նաստան կը պատերազմի կմախք դարձած տաճիկ կա- ռավարութեան դէմ: Կրետէն պիտի ազատուի, անոր հետ գուցէ և շատ տեղեր: Սուլթանը կորսնցուցած է ինքզինքը: Ամբողջ լուսաւոր մարդկութիւնը ցնծութեամբ կը ծափահարէ յունական այս մեծ քայլը: Թող անարգ բռնապետները որչափ ալ ուզեն ատամները կրճատեն:

Փոթորիկը պայթած է: Պալքանեան ազգերը մեծ պատրաստութեան մէջ են, Երիտասարդ Թիւրքիան հսկայ քայլերով առաջ կ'երթայ: Եւրոպական բռնապետները սարսափահար կը նային կատարած դառն իրականութեան վրայ: Հիւսիսային արջը իր մահաբեր կոպիտ թաթը վերցուցած կըստես իջեցնել մէկու գըլ- խին: Վայ այդ հարուածն ուտողին . . .

Իսկ դուն ի՞նչ կը խորհիս հայ ժողովուրդ: մի՞թէ այդ աւետարեր ձայնը միշտ հեռու պիտի հնչէ քու ականջին: Եթէ դու այդպէս մտածես, գերեզմանն է քու բաժինը: Գուցէ և դու ընկնես հիւսիսային արջի մահացու հարուածի տակ՝ եթէ չձգնիս առաջն առնել:

Ի՞նչ կ'ընէ վասպուրականը . . . ձեռներ ծալած, գողահար, լեղապատառ՝ կըստես ահաւոր բոպէին: Ամօթ քեզ, նախատինք քեզ . . . հայութեան մեծ օրրանը այսպէս անտարբեր մնայ, այստեսակ ճակատագրական բոպէներու մէջ: Օրինակ վերցնենք յոյներէն, կիները զէնք վերցուցած են և հարուստները միլիոններ նուիրած . . .

Իսկ մեր հարուստները, ախ այդ անամօթ ջհուաները: Թող մօտիկ ապագան վճռէ այդ ստոր մարդկանց ճակատագիրը . . . Մենք անվճատ կը շարունակենք մեր դործը . . .

Մենք չենք կրնար հեռու մնալ երևան եկած փո- թորիկներէն, Չին-Ճարտնական պատերազմ չէ այդ իղուր ինքնախաբուութեան չգիմներ:

Ալ հերիք է մեր մեռելային խոհեմութիւնը, ալ հերիք մեր քարացած անտարբերութիւնը, ամօթ մեզ եթէ մէկ վայրկեան ալ սպասենք:

Գուցէ և առարկողներ ըլլան թէ՛ ի՞նչ ընենք ամօթ և այդ հարցում ընողին: Խեղցին ո՞ր օրուան համար կը պահէ իր հանձարը, ուսեալը իր գիտու- թիւնը, կտրիճը՝ իր քաջութիւնը, արիւնը, հարուստը իր դրամը, ամբողջ իր եռանդը, ոգևորութիւնը, համակ- բանքը: Աւ այս ամենը այժմ, կամ երբէք:

Բաւական է, սթափուիք վերջապէս, ասպարէզ իջնենք իրրև ճշմարիտ հայ, հասկնանք միւր տարաբախտ Հայ- րենիքի ներկայ պահանջները, գործենք անձնիրաբար: Մեր խաղաղ կեանքը վաղուց վրդովուած է:

Մասն է թագաւորող մեր չորս կողմը, հաշտուի՞նք

անոր հետ և ոչ թէ ստոր միջոցներու դիմենք սիրենք մեռնիլ բայց պատուաւոր, մարդու վայել մահով . . .

Յառաջ վասպուրականցի եղբայրներ, յառաջ . . . Հայրենիքը ծանր ճգնաժամի մէջ է, փոթորիկը շուտով կը պայթի և մեր գլխուն. քանի դեռ կանուխ է ձեռք ձեռքի տանք և պատրաստուինք դալիք սարսափները դիմաւորելու:

Մ Ի Ռ Ի Թ Ե Ա Ն Խ Ն Գ Ի Ր Ը

Անցեալ անգամ մենք խոստացել էինք պարզել հայ հա- սարակութեան այն պատճառները, որ թոյլ չեն տալիս մեզ շուտով դրական պատասխան տալու Հնչակեան Վե- րակազմեալ Վարչութեան դիմումին՝ միութեան կամ հա- մեքաշխ գործունէութեան հին հարցի նկատմամբ. մի բան, որ անհրաժեշտաբար պիտի ստիպէր մեզ խօսել Հնչակեան կուսակցութեան մէջ առաջ եկած պառակտումների և փոխադարձ մերկացումների մասին:

Մենք պատրաստուում էինք մեր խոստումը կատարելու, երբ պ. Ճանկիւղեանը վերջնական փափագ յայտնեց Լճու- դօնից գալու և անձամբ խօսել մեզ հետ այդ հարցի վերա- բերմամբ:

Մյն համոզման լինելով, որ այդ տեսակ բարդ ու փա- փուկ խնդիրներ կարող են լաւ պարզելու ու աւելի շուտ որոշ եղբակցութեան յանգել անձնական տեսակցութեան միջոցաւ, օգտուում ենք պ. Ճանկիւղեանի աղած առաջար- կութիւնից և ուրախութեամբ յետաձգում մեր խոստման կատարումը, յոյս տածելով, որ այդ ճանապարհով կարող կը լինենք համաձայնութեան գալու ընդմիջող ազատել թէ մեզ և թէ հայ հասարակութիւնը վերոյիշեալ տխուր ու անախորժ հարցերով զբաղւելուց:

Պ Ա Տ Ա Ս Խ Ա Ն «Մ Ի Չ Ա Ն Ի Ն»

Ուժեղի առաջ միշտ թոյլն է մեղաւոր:

Աւերել կրկիրը, կատարել խաղաղ բնակչի ներքին, թշւառու- թեան մասնեկ կենդանի մնացածներին, ապա մեղքը դար- ձեալ արիւնաքամ զոհի վրայ ձգել, նրա խոնարհած գլխին «հայրական» յորդոյներ կարդալ, նրան ապերախտութեան մէջ մեղադրել . . . այս բոլորը սուլթանի սովորական ծաղրաբանութիւններն են, որին մենք վաղուց ենք ընտե- լացել:

Սովախն ցաւելով տեսնում ենք, որ այդ «հայրական» յորդոյները կարգաւու տենչով վարակել են նաեւ «Երիտա սարդ թիւրքիայի» ներկայացուցիչները: Իրանց գործունէ- ութեան եղանակը թէեւ մենք սխալ, անբաւարար ենք գտել, սակայն միշտ իրաւունք ենք համարել մեզ սպասել դրանցից արդարապէս վերաբերումն դէպի իրականու- թիւնը: Իսկ այժմ մեզ մնում է միայն բացականչել՝ «Եւ դու՞, Բրուտոս . . .

Բանն այն է, որ այսօր ամսին Հայդելբերգ գումարած հայ ուսանողական ժողովը մի համակրական հեռագիր է ուղարկել, իւր թէ ամբողջ հայութեան կողմից, Ա.Թէնքի համալսարանի ուսանողներին: Այդ հեռագրի առթիւ «Մի- ղան»-ը Յունաստանի շարժումը աւազակային անւանելուց

յետոյ, զարմացմամբ ու սրտնեղութեամբ հարցնում է «հայ յեղափոխական կոմիտէին», թէ ճիշտ է, որ իրենց հայրենակիցները այդ սուսակ ոճրային զգացման մասնակից են կղել:

Նախ մեզ զարմացնում է, որ «Միզան»-ի վարիչները լաւ դիտենալով մեր ուղղութիւնը եւ մի կողմը թողնելով թէ «Իրօշակի»-ի եւ թէ արտասահմանի միւս հայ թերթերի մէջ երեւան եկած բազմաթիւ յօդածները, որոնք ի բոլոր սրտէ յաջողութիւն են մաղթում Յունաստանին, իր հերոսական քայլի համար, — մեղանից բացատրութիւն են պահանջում մի հեռագրի առթիւ:

Ձեռքի տակ չունենալով վերոյիշեալ հեռագիրը, չենք կարող հաստատապէս ասել, թէ ում անունից է եղել նա ուղարկւած ուսանողութեան, թէ ամբողջ հայութեան: Հարկ էլ չենք համարում ստուգել այդ բանը, քանի որ կարելի էր այն չէ, թէ ում անունից է ուղարկւած. եւ բոլորովին նոր բան չէ, որ ուսանողները այդ ոգով հեռագրեր են ուղարկում: Ո՛ւմ համար է դադանիք, որ Յունաստանի անձնագրո՞քայլին համակրանքով են վերաբերում ոչ միայն հայ, այլ եւ օտար ուսանողները: ո՛չ միայն հայ ազգը, այլ եւ նրա հետ՝ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը: Ուրիշ տեսակ էլ չի կարող լինել, քանի որ բոլորն էլ համոզւած են, որ տաճիկ կառավարութեան պարտութեամբ միայն նրա հպատակ ժողովուրդները թէ հայ եւ թէ միւս սիւլման հնարաւորութիւն կունենան բռնակալութեան դարեւոր կապանքները խորտակելու: Նորութիւն է միայն «Միզանի» բռնած դիրքը, որով նա կարծես ուղղում է լսել մեր բերանից «Այո՛» խօսքը՝ մեզ «հայրենիքի» դաւաճան անուանելու եւ մեր գլխին «հայրենասիրական» յորդորներ կարդալու համար:

Այո՛, պատասխանում ենք «Միզանի» խմբագիրներին. հայ ժողովուրդը ուրիշ զգացմունք չի կարող տածել դէպի յոյն ժողովուրդի գերմարդկային ճիգերը՝ օգնութեան հասնելու սուլթանի շնորհ տակ հեծող կրետացի իր կղզայրակիցներին, բացի այն զգացումից, որ դուք ոճրային էք համարում: Արձակիցէ՞ք ուրեմն ձեր շանթերը, բայց այնքան միամիտ մի՛ լինէք եւ մի՛ պահանջէք հայ ազգից, որ նա ջանքեր թափի պահպանելու մի պետութեան ամբողջութիւնը, որը դժոխք է իր բոլոր հպատակներին համար. որ նա սեւ ու սուգ հագնի, կրք իր արիւն ծծող պարտութիւն է կրում եւ որ նա երախտագիտական համոյոյններ դրոշմի իր դահիճների ձեռքին, որի վրայ դեռ չի չորացել իր զուսակների ամբիժ արիւնը:

ՊԱՐՍՎԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

Թէ՛հրանէն կը գրեն L'Arménie-ին. — «Գիտէք, որ ես Հայ չեմ. իմ Ամերիկացի ըլլալս հեռու կը պահէ զիս ամեն կողմնակալութենէ: Է՛հ, ուրեմն. հաւատացէ՛ք, որ եթէ Հնչակեան կուսակցութիւնը գրեթէ զրօ է Պարսկաստանի մէջ, Իրօշակեան կուսակցութիւնը խիստ զօրաւոր է, մանաւանդ պարսկա-թիւրք սահմանադրիւն վրայ: Իրօշակեանները առիւծի պէս կը կռւին: Յաճախ տեսնուած է, որ 10-15 Իրօշակեաններ 5-600 քրդերու վրայ յարձակած ու քշած են: Այդ բարբարոսները Իրօշակեան հերոսներու շուրթէն կը դողան:

Ն Ի Ի Ր Ա Տ Ի Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կերպրոնսպան սնդուկի մէջ ստացւած են.

Եկ-ից 68 ռուբլի, Ոսկան-ից (1000+2000+2000) = 5000 ռուբ., Բ-վից 220 ռ, Այդ-ից 500 ռ, Աս-ից 71 ռ, Աս-Նիդալից 581 ռ. Լս 40 ռ.

Խար-ից 506 ռուբլի, Վադ-ից 300 ռ, Ռոս-ից 185 ռ, Այդեստանից 100 ռ.

ԽՍՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ մէջ ստացւած են.

Ռուսանիա-Պուքրէշ՝ Ամպ խմբէն.

Ա. Պ. 5 Լս 2 Ֆր, Գ. Աջանեան 4 Ֆր, Յ. Շաքարճեան 2 Ֆր, Բ. Արմազանեան 2 Ֆր, Յ ճամուգճեան 1 Ֆր, Գ. Լաֆճեան 2 Ֆր, Կ. Երիցեան 2 Ֆր, Խ. Ղէմեան 2 Ֆր, Մ. Գալստեան 1 Ֆր, Գ. Է. 50 սանտ., Սթատէքէր 3 Ֆր.

Պապատաղէն՝ Յովհաննէս Աւետիք 4 Ֆր.

Բրայովայէն՝ Ն. Մանդակունիի ձեռամբ՝ Պ. Նիկողոսեան 2 Ֆր, Աղբարիկ Պուրսպի 1 Ֆր, Գ. Թաւուգճեան 2 Ֆր, Յ. Պետրոսեան 1 Ֆր, Խ. Նալպանտեան 1 Ֆր, Յ. Շահմուրատեան 2 Ֆր, Ա. Մաթոսեան 2 Ֆր, Ս. Վարդանեան 2 Ֆր, Պ. Փ. 3 Ֆր.

Գերմանիա. — «Անունովից» 9 Ֆր., Մի ոմն 20 Ֆր. Զւիցերիա-ժնե՝ Ֆ. 20 Ֆր: Բաղէլ՝ Արտ. Վրդ. 5 Ֆր. Ֆրանսա. — Մանթապան Ն. Կ-ից 20 Ֆր., Լիօն՝ «Միութիւն» 5 Ֆր.

Բուլղարիա. Պալչեք Պ. Բիւրք-ից 2 Ֆր. — Տըրնօլօ — Գր. Սարգս. 10 Ֆր.

Ամերիկա՝ Նիւ-Եորք՝ Կ. Ֆ-ից 2 դոլար.

ՎԻՃԱՊ քաղ կեդ. կօմ. սնդ. ստացւած են

Մատանի 10 օսմ. ոսկի, Զիթապտուղ 56 դճ, Սեբաստացի Եղիա 5 դճ, Կախաղան 17 դճ, Չայն 10 դճ, Մատթէոս 10 դճ. Թուղթ 6 Ֆրանս. ոսկի.

Գ. քաղաքի կեդր. կօմիտէէն՝

Բ. 10 օսմ. ոսկի, Գ. Բերդաքաղաքէն՝ Կայծուրիկ 5 օսմ. ոսկի, Բարիլօն 10 ոսկի Շանթի ձեռքով:

Օձ քաղաքի կօմիտէէն՝ Բլուրէ Հեռեակ խ. 12մէճիտ: **ՎՐԷԹ** կեդ. կօմ. սնդ. մէջ ստացւած են Պ-նի Խ. քաղաքից Ա-ի միջոցաւ.

Եղբ. «Սարգ» 60 ղան, Գ. գիւղից 70 ղա, Զ. Մ. 16 ղա, Երեկոյթից 30 ղա, Շ. Վ. 15 ղա, Յ. Յ. 7 ղա, Զոհրաբ, Տաժժա, Կ. Փ. 8-ական ղա, Բաբա 6 ղա, Գ. Գ. 7 ղա, Բ. Մ., Գ. Մ. Յ. 12-ական ղա, Խ. Գ., Ա. Ա., Ն. Ս., Պ. Ս., Մ. Մ., Գ. Մ., Մ. Տ-Գ., Յ. Յ., Ս. Ի., Լ. Հ., Պ. Ս., Ս. Ղ., Ա. Գ., Ս. Տ. Ս., Ա. Փ., Մ. Կ., Թ. Մ., Բ. Մ. 5-ական ղան, Թ. Զ., Պ. Գ., Ս Մ. 6-ական ղա, Խ. Մ. Մ., Խ. Մ., Հ. Մ., Օ. Գ., Ս. Յ., Տ. Վ., Ճլուզ, Մ. Մ., Մ. Յովհ., Ս. Ա. 10-ական ղա, Ոմն 20 ղա. Օ. Կ. 90 ղա, Օ. Հ. 60 ղա, Ս. քճ. Յ., Գ. Կ., Ս. Թ., Խակ 10-ական ղա, Համբարձում 5 ղա, Տ. Խ., Խ. Գ., Թ. Զ., Մ. Յ., Ս. Թ., Զ.Գ., Գ. Ծ., Պ. Խ., Գ. Հ., Ա. Գ., Դ. Գ., Վ. Պ., Հ. Ա., Ս. Յ., Զ. Ս. 4-ական ղա, Ի. Թ., Կ. Յ., Ս. Խ., Ղ. Գ., Մ. Յ., Ե. Յ., Ռ. Յ., Դ. Հ., Հ. Մ., Բ. Խ., Կ. Շ., Վ. Մ., Թ. Շ., Օ. Ա., Մ. Խ., Ս. Զ., Յ. Կ. 3-ական ղա, Յ. Ա., Ս. Յ., Աւօ-Զաքո, Ս. Ս., Ե. Ալ., Ե. Բ., Ղ. Յ., Մ. Յ., Մ. Տ, Մ. Ե., Մ. Ս., Կ. Տ., Ս. Խ., Բ. Ս., Խ. Օ., Ս. Խ., Մ. Խ., Ա. Գ., Յ. Խ. 2-ական ղա, Յ. Զ. 5 ղա, Պ. Ա. 8 ղա, Ս. Գ. 1 ղա. Յովհ. 6 ղա.

Յուլիանոսից 100 ռ, Հանսամենս 50 ռ, Սանայ 50 ռ, Մի Ոմն 50 ռ, Բէգ-Օղլի 30 ռ, Ծերուկից 30 ռ, Յուլիանոսից 25 ռ, Լոյսից 20 ռ, Էքիմից 20 ռ, Սիմոնից 20 ռ, Տէպօից 20 ռ, Յուլաբար 10 ռ, Ոմնից 10 ռ, Ասլան-Բալասի 5 ռ, Գողթնեցի 5 ռ, Շուշանիկից 5 ռ, Մանէճից 2 ռ, Մի խումբ տիկիներէից մի ամերիկական ստորձանակ, Հիւսիսային Բուենից 3,000 ղուան:

ՏԱՊԱՐ քաղ. կեդ. կօմիտէի սնդ. մէջ ստացւած են. Վարսապետրայից՝ Պէտ 1 օսմ. ոսկի, Գաղթավայրից՝ Առիւծ 5 ռուբլի, Կարապետ 5 ռ, Վահան 10 ռ, —Քար գիւղի Առիւծ խումբէն 45 ռ, Ակոռի գիւղի Փայլակ խումբէն 5 ռ, Չիթենի գիւղից՝ Արեգակ 5 ռ, Դուռ 2 ռ, Սուրէն 10 ռ, Երուսեղ 10 ռ, Յովսէփ 10 ռ, Ասլան 5 ռ, Լուսնիկ 10 ռ, Ա. Վահան 25 ռ, № 523 Հալալ-Վատեկից 90 ռ, Սարգիս 50 ռ, Գրիգոր 10 ռ, Սիրական 5 ռ, Արմէն 1 ռ, Գ. Մ. 20 ռ, Ար. 2, Վարդ 1 ռ, Քաջ 3 ռ, Երջանիկ 15 ռ.

Հարւած կօմ. 15 ղՏ, Վրէժ կօմ. 70 ղՏ, Բարկէն-Սիւնի շրջ. 55 ղՏ, Զրվէժ շրջ. 27 ղՏ, Գեղընի շրջ. 40 ղՏ, Մամիկոնեան շրջ. 30 ղՏ, Փոթորիկ շրջ. 40 ղՏ, Սուլեյ շրջ. 110 ղՏ, Ռուսթ շրջ. 25 ղՏ:

Հովարար գիւղից՝ Ոսկի 5 ռ, Կրակ 5 ռ, Աստղիկ 5 ռ, Գետ 1 ռ.—Արծաթ ջրից՝ Արծաթ 10 ռ, Խաչօ 3 ռ.—Գետեղերից՝ Առաքել 3 ռ.

Աւ հող գիւղից՝ Փայտ 10 ռ, Արցունք 3 ռ, Կրակ 5 ռ, Ասեղ 1 ռ, Քարտօֆ 10 ռ, Սոխ 5 ռ, Չափա 6 ռ, Ամբարիշտ 5 ռ, Աւաղ 3 ռ, Գիգօ 10 ռ, Չուիկ 1 ռ, Պառաւ 5 ռ, Պողպատ 1 1/2 ռ, Մանուշակ 3 ռ, Վառօթ 5 ռ, Հող 10 ռ, Մկրատ 3 ռ.

Գետեղը. — Յակօր 5 ռ, Աւ քաղաքի Ծակ Միրուբից 50 ռ.

Հարւած կօմիտէից 15 ղՏ հեկտան, Վրէժ կօմիտէից 70 ղՏ, Զրվէժ ջրջանակ 20 ղՏ, Նորածին շրջանակ 20 ղՏ, Բարկէն-Սիւնի շրջանակ 47 1/2 ղՏ, Ռուսթ շրջանակ 25 ղՏ.

ՆԱԽԱՅԱՆՊԻՍՅՈՒՄ-ի կօմիտէի սնդ. մէջ ստացւած են Գաղթավայր-Կարթիր գիւղից Արսէնի միջոցաւ.

Յովհաննէս 15 ռ, Կարապետ 5 ռ, Արրահամ 1 ռ, Յակօր 10 ռ, Աւետիս 7 1/2 ռ, Ազամ 1 ռ, Գալուստ 6 ռ, Յարութիւն 6 ռ, Կարապետ 5 ռ, Սողոմոն 2 ռ, Առաքել 1 ռ, Ղազար 3 ռ, Գէորգ 10 ռ, Յակօր 10 ռ, Միսաք 5 ռ, Յարութիւն 2 ռ, Սարգիս 1 ռ, Մկրտիչ 1 ռ, Մէլիք-Սարգիս 1 ռ, Մարկոս 4 ռ, Պետրոս 1 ռ, Սարգիս 6 ռ, Նահապետ 6 ռ, Օհանէս 10 ռ, Համբարձում 7 ռ, Մկրտիչ 5 ռ, Յովհաննէս 10 ռ, Թօփ 20 ռ, Մարտին 25 ռ, Ալէքսանդր 12 ռ, Յակօր 5 ռ, Պաղտիկ 1 ռ, Եղբայր խմբից 35 ռ. 2 կողմից Ասլան Գայլ, Վարդ, Վիշապ, Արրահամ, Առաքել, Եղիա, Գալուստ 5-ական ռ, Պանդուխտ, Կարապետ 3-ական ռ, Լևոն, Արդուսն և Յարութիւն 10-ական ռ, Արսէն 15 ռ, Ճառագայթից 5 ռ.

Աւ-հողերից—Հայելի 15 ռուբլի, Դաշոյն 5 ռ, Արիթ 2 ռ, Վարդան 25 ռ, Տուն 3 ռ, Քար 3 ռ, Մարթին 5 ռ, Ազրայիլ 3 ռ, Մոմ 10 ռ, Մեղու 10 ռ, Դանակ 5 ռ, Մահ 10 ռ, Անձրև 10 ռ, Ցաւակ 3 ռ, Աշոտ 10 ռ, Նիզակ 25 ռ, Արտաշէս 2 ռ, Դժոխք 5 ռ.

Գաղթավայր. —Ալուկ-Միհր-Չաւէն 15 ռ, Շաւարշ 25 ռ, Խնձորիկ, Գետեղերը, Ծաղկաձոր, Հովարար և Հովասուն գիւղերից՝ Հրանդ 20 ռ, Արեթիւսքով 20 ռ,

Հայկ 5 ռ, Եղիա 15 ռ, Սէր 20 ռ, Սիրա 20 ռ, Արշակ 10 ռ, Օհանէս 10 ռ, Յարութիւն 10 ռ, Համբարձում 6 ռ, Վահան 20 ռ, Սարգիս 5 ռ, Մինաս 1 ռ, Գալուստ 2 ռ, Սարգիս 13 ռ, Աւետիս 3 ռ, Մեղիքով 10 ղուան 5 ռ, Ա. Ե. 5 ռ, Կարապետ 10 ռ.

ՈՍԿԷՅԱՆՑ-ի սնդուկում ստացւած են.

Անդրանիկ խ. 40 ղր, Քամիլ խ. 40 ղր, Ազցան խ. 40 ղր, Գեղ 2, Հ. Աթոռից 40 ղր, Թուրթակի ձեռք. Հանգանակած 120 ղր.

ՎԱՐՆԱՅԻ կօմիտէի սնդուկի մէջ ստացւած են.

Աշոտ 5 նապօլէօն, Յոյս 5 նապօլէօն, Ա. Բ. 5 նապօլէօն, Փայլակ 5 նապօլէօն, Հայկ 5 նապօլէօն, Հաւատք 8 նապօլէօն, Յամառ 2 նապօլէօն, Հ. Ս. 2 նապօլէօն, Էրպէկեան 5 լև Մ. Գ. 10 լև, Խ. Յարութիւնեան 10 լև, Մ. Մահմուտեան 4 լև 20 ս., Գ. Հայգուկեցի խմբէն Շ. Շ. 1 լև, Ս. 2 լև, Արծրունեաց խմբէն Ա. 1 լև Ա. 1 լև, Օ. Պղ 1 լև, Լուսին, Յամիկ, Հայկ Մ, Ա. Կ. 2-ական լև, Աշտարակ, Դաւիթ, Դանիէլ 1-ական լև, Թոխի խմբէն Տ. Յակոբեան, Ար. Թերզեան, Ա. Մանուկեան Տ. Յակոբեան 1-ական լև, Ռուսթ խ. Առիւծ 2 լև, Գայլ 1 լև, Լուսին, Յամիկ, Ս. Պողոսեան 2-ական լև, Փետուրիս-էն Ա, Ասլանեան, Ս, Փափաղեան, Ս. Ղազարեան 1-ական լև:

Տօպրիչ քաղաքէն.

Պ. Լալեան 40 լև, Գ. Յովհաննիսեան 60 լև, Խ. Գէորգեան, Մ. Գէորգեան, Ե. Ռ., Խ. Յարութիւնեան, Բ. Ուզուն Պողոսեան, Կ. Մարտիրոսեան 20-ական լև, Տ. Ա. քահանայ 20 լև 60 սանտ, Մ. Պողոսեան 5 լև, Մ. Յ. Կ. Պղ. 15 լև, Ն. Թոզանեան 40 լև, Ն. Գաբրիէլեան 70 լև, Յ. Էսթրիէլեան 60 լև, Ս. Մարտիրոսեան 30 լև Պ. Արապեան, Մ. Կարապետեան, Մ. Վարդանեան, Մ. Շնորհքեան 10-ական լև Մ. Վարդանեան 10 լև 30 սանտ., Յ. Մարտիրոսեան 10 լև 30 սանտ., Մ. Նիկողոսեան 25 լև, Ն. Թողունեան 15 լև, Արագ խ. 12 լև, Մ. Կարապետեան 6 լև, Յ. Մուրադեան, Յ. Գըրջեան, Ն. Գաբրիէլեան 5-ական լև, Յ. Թողունեան, Ա. Մելքոնեան 4-ական լև, Վ. Ադամեան, Խաչիկ 3-ական լև, Յ. Լալեան, Յ. Մելքոնեան, Ս. Եազարեան, Ա. Գալուստեան, Խ. Մարթիք, Լ. Խաչարեան 2-ական լև, Ս. Գէորգեան, Գ. Առաքելեան 30-ական լև, Մկրտիչ Եղբ. Պուրգազեան 5 լև 15 ս.

Պ. Պ. քաղաքէն՝

Արծիւ Վասպուրականի, Կորիւն 30-ական լև, Կայծ, Հուր, Շանթ, Փայլակ, Սուր, Մ. Սարգսեան 20-ական լև, Ռուսթ 15 լև, Մ. Մարտիրոսեան, Յ. Գասպարեան 6-ական լև, Լ. Մկրեան, Ղ. Օգաձեան, Հաճի պէյ, Թ. Սարգսեան 5-ական լև, Կարին, Արշալոյս, Սպեր, Վահան 4-ական լև, Կ. Դասպարեան, Ս. Գոյումձեան, Ս. Տերմէձեան 3-ական լև, Լ. Տէմիրձեան, Հրացան, Պ. Տերպէյձեան, Յ. Խուպիսիբեան, Մուրձ, Կրակ, Սուրէն, Վառօթ, Գնդակ, Ղ. Երամեան 2-ական լև, Յառաջդիմասէր, Գ. Ադամեան, Ջեփիւռ, Վարդ, Տ. Նազարեան. Ս. Արթիւնեան, Փոթորիկ, Ա. Մեծատուրեան, Ա. Գրիգորեան, Գ. Մանուկեան, Մ. Աւետիսեան, Յ. Մարջան, Նետ, Լոյս Ամերիկացի, Հայի զաւակ, Արագած, Անի, Տալուորիկից Մ. Պողոսեան 1-ական լև, Յ. Որմնազէր 1 լև 20 սանտիմ, Մ. Շամիրեան 80 սանտիմ, Ա. Անտօնեան, Ա. Սէֆէրեան, Ս. Վարդանեան, Արաքս, Բիւրակն 50-ական ս, Արարատ 40 ս, Հայաստանի Կարապետ 1 լև:

ՍԻՒՒԷՆԻ Օժանդակ կոմիտէն

„Փետուր“ խմբի միամետայ գանձանակի հասոյթ 16 լւ 80 սանտ., նոյն խմբի գանձանակի զատկական միօրեայ հասոյթ 20 լւ 60 սանտիմ, Հրաբուխ, Կայծակ, Ինչակ, Արծիւ, Մարախ, Մանիշակ, Երկաթ, Կշիռ, Սպիտակ, Շղթայ 2-ական լւ ֆայլակ 3 լւ:

ՓԻԼԻՊՊՊՈՒԻ կ'օմիտ սնդ. մէջ ստացւած են

Հայուհեաց „Շաքէ“ Օժանդակ Ընկերութեան 176 լւ 20 սանտ., Կ. Ե., Ա. Սր., Յ. Ա., Կ. Մ. Ե., Ա. Ս Մ, Նոյնը, Զ. Փ., նոյնը, Ա. Ա., Կ. Ե., Ա. Ա. Մ., Զ. Փ. 2-ական լւ, Ղ. Մ. Պ., նոյնը, Խ. Թ., Ա. Սր., Ա. Սր., Ղ. Պ. 1-ական լւ.

ՌՈՒԹՅՈՒՅԻ կ'օմիտ սնդուկի մէջ ստացւած է՝

Միլիտարէ՝ Սլաք 61 լւ 80 ս Ոստանիկ 41 լւ 20 ս., Հայրենասէր 20 լւ 60 ս., Նահապետ 10 լւ 30 ս., Հ. Ղազարոս Պողոսեան, Աւետիս Կ., Կարապետ Հ. Պողոսեան, Սարգիս Մարգարեան 5-ական լւ, Գոհար Գարրիէլեան, Օհանէս Արթիւնեան, Մկրտիչ Օհանեան, Ճոճոեան Գիմիճեան, Թագուր Պամաճեան, Ստեփան Հ. Գրիգորեան 10-ական լւ, Ա. Մինասեան 30 լւ, Մարտիրոս 40 լւ, Եղբարք Սիմէօնեան 30 լւ 90 ս, Յակոբ Արթիւնեան 10 լւ 30 ս, Թագուր Միրտանեան 10 լւ 30 ս, Ա. Նանիկ Փափագեան 20 լւ 60 ս, Մկրտիչ Լալէեան 10 լւ 30 ս, Կայծակ 30 լւ, Մկրտիչ Գարջանեան 5 լւ 15 ս, Յարութիւն, Թ. Գասապեան, Մանուկ Կ., Ա. Խաչատուրեան 50-ական սանտ, Ոմն 3 լւ, Օհանէս Մեղքանեան, Օհանէս Յակոբեան, Պիմէն Փիրման, Երկաթ, Սարգիս Օհաննէս, Հրահատ, Միրական 2-ական լւ, Կարապետ Եղիկեան 5 լւ Պապիկ Ուզունեան 20 լւ, Ալէքսան Եազըճեան, Գրիգոր Մինասեան, Թորգոմ Պասմաճեան, Գնդակ, Եղիա, Սիմօն, Ռուսթ, Յովհաննէս, Բինեամին, Գրիգոր Կ., Երանոս Ա., Ոսկեան, Պ Հայրապետ, Ն. Գարաօղլանեան, Թ. Ղուկասեան, Սարգիս Ա., Յ Վարդանեան, Դ Միլեան 1-ական լւ, Մ. գէորգ 60 սանտ. Մ Արժան, Ա. Մերտանեան 5-ական լւ:

Շիշոով քաղաքէն

Օ. Մ. 20 լւ 60 սանտիմ, Յ Բ 20 լւ 60 սանտիմ, Գ. Մ. 20 լւ, Ռուսթ խւէն 20 լւ 25 սանտիմ, Ս Հ Ա 10 լւ 30 սանտիմ, Տիրան Էսկէրեան 10 լւ 30 սանտիմ, Եփրատ խւէն 7 լւ 5 սանտիմ, Խ Թ., Օհաննէս Յակոբեան 5-ական լւ, Բ Ա., Ա. 3-ական Մանուկ Մուրադ, Նշան Գրիգորեան, Բարսեղ Նաքէսեան, Յակոբ Յակոբեան, Պետրոս Ղազարեան, Օ Վ. Փ., Սողոմօն Դերձակեան, Գրիգոր Աւետիսեան, Սիմօն Խաչատրեան, Մանիկ Գրիգորեան, Աւետիս Ներսէսեան, Ասօ, Ոսկեան, Բարսեղ Գրիգորեան, Սահակ Միրզոյեան Ճնտօ Օհաննէսեան 2-ական լւ, Փիլիպպոս Աւետիսեան, Գարրիէլ Ուսչեան, Գրիգոր Խ. Տիրատուրեան, Գ. Սահակեան, Սարգիս Բ, Մարգար Գրիգորեան, Բարսեղ Խոսրովեան՝ Պողոս, Ղուկաս Յակոբեան, Պողոս Բաղդասարեան, Կարապետ Յակոբեան Գ. Սահակեան, Կ. Գրիգորեան, Օ Շիրինեան 1-ական լւ, Ա Գ 5 լւ:

Վիտին—Ա Ա Փ., Խ Ա. Փ., Հայկ Յ, Գեռի, Ս Արգարեան 10-ական լւ, Յ. Ն, Մլեհ 5-ական լւ, Սանթուրջլե (բուլղար) 4 լւ, Հ Ս Պ, Սարգիս, Յ Ա Փ., Օհաննէս Մկրտիչ 3-ական լւ, Մ. Պ. Փ., Գ. Կ., Մխօ, Նիկողոս, Գառնիկ Գաբիբ, Նազարէթ Խ 2-ական լւ, Զիւան Թափիպեան 1 լւ:

Լոմպալանդ—Վէնօն Երամեան 10 լւ 30 սանտիմ,

Խ, Գ. Ա. 20 լւ, Լեոն Թորոսեան 25 լւ, Հարոնեան, Կորիւն 5-ական լւ, Գեղամ Բ. 2 լւ, Եղբարք Գեորգեան 1 լւ 10 սանտիմ:

Ռահովաէն—Փայլակ 5 լւ:

Քալաֆաթ (Ռուսմանիա)—Ստեփան Յակոբեան 10 լւ, Ղազար Զաքարեան 15 լւ:

ԱՂԵՍԱՆԳՐԻՍՅՈՒ կ'օմիտ սնդուկի մէջ ստացւած են.

Անճանօթ, Վահէ Ճառայեան, Գ. Է., Գիւտ և Գ-էն 5-ականդահէհան, Ա. Վ., Սլաք, Տ: Թագուհի, Գիւզէլ, Տ. Է. Թաշճ, Յ. Մը Ա. Վ., Շանթ խմբէն, Ճիւղ և Տատուր, Հայկ, Գիւզէլ, Ա. Վ., Մըկրէն, Մուղ, Ար Վ., Մըկր, Յով. Մ., Գիւզէլ 10-ական դհ, Յ. Ղ., Յ. Ղ., Յ. Ղ., Յ. Ղազ. 8-ական դհ, Լ. Յ. Ա., Տ. Մայր-Հայաստան, Տ. Շուշանիկ, Ա. Տ. Յ., Մըկր, Ա. Տ. Յար, Տիրախոս, և Յողակ 20-ական դհ, Բարկացոտ, Բարկացոտ, Արդարասէր խումբ 30-ական դհ, Փ. 45 դհ, „Միութիւնը յաղթող“ 38 դհ 50, Ղեոնդ 97 դհ 50, Ոմն 438 դհ 75, Հրանդ 115 դհ 50, Բեկ 292 դհ 50, Կայծ 292 դհ 50, Մահմէդալի 97 դհ 50, Զիւաւոր 195 դհ, „Միութիւնը“ 48 դհ 75, Հրացան 48 դհ 75, Վահէ 48 դհ 75, Քլորէնս 79 դհ, Ռէլօլլէր 48 դհ 75, Թընդանօթ 48 դհ 75, Հեղինէ 48 դհ 75, Ա. Հազար 48 դհ 75, Հահառակորդ 487 դհ 50, Անաստասի Մ. 97 դհ 50 Մանուկեան 48 դհ 75, Եր. Դերմիշ 97 դհ 50, Շ. 195 դհ, Դաւիթ 195 դհ, Հայ Երիտ. Գանձանակէն 155 դհ, Հայ Երիտ. Գանձանակէն 90 դհ, Ուրադ 292 դհ 50 փ, „Միութիւնը զօրութիւն է“ 48 դհ 75.

(Շարունակութիւնը յաջորդ համարում)

ՊԱՐԻՅԻ կ'օմ. սնդ. մէջ ստացւած են.

Արտաւազդ, ՄԺԵՂ Հասօ, Ոմն, Ոմն, Ալատին, Սիրուն, Մշեցի, Երկաթ, Պողպատ, Բոց, Խօսկ, Կրակ 1-ական ֆր, Արշակ 50 սանտ., Քառթ 1 ֆր 50 սանտ., Ալատինեան, Արկղ Սկուտեղ, Ժան-Եաջի, Դաշտ 2-ական ֆր, Սանիմ, Բաբ, Ա. Լ., Ըստիկ Լալէր Սարեօթ, Զէյթուն, Կարմիր, Գազէլ, Բաբանեան, Աշոտ, Սանիմ 5-ական ֆր, Բաբան, Պոյաճեան 3-ական ֆր, Ոմն 4 ֆր, Յակոբեան, Օհանեան, Մարէշալ, Մ. Է. 6-ական ֆր, Արամանդ 4 ֆր, Շիշ 10 ֆր, Ալատինեան 1 ֆր, Սիրուն 20 ֆր, Առիւծ 20 ֆր, Կին մը 10 ֆր, Ակնոց 40 ֆր, Վաճառական 40 ֆր, Հայ մը 100 ֆր, Սարեօթ 100 ֆր, Եաքութ 100 ֆր.

Վ ր ի պ ա կ ն ե ր.—Թիւ 5 „Դրօշակի մէջ Մ. Թ. 2 լւ, պիտի ըլլայ 5 լւ: Բարեպաշտոմն 1 լւ.—պիտի ըլլայ 2 լւ: Ա. Ա. 10 լւ.—պիտի ըլլայ Յ. Հ. 3 լւ:

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ռ Ի Թ Ի Ի Ն

Սամաթիոյ հերոսներէն Արտաշէս Միսակեանի կըրտսեր եղբարը՝ Ներսէս, օգոստոս 15-ի առաւօրնէ ի վեր անյայտ եղած է:

19 տարեկան է Ներսէսը. միջհասակ, կարմիր այտերով, սև աչքերով ու սև յօնքերով:

Ամէն անոնք, որ կրնան ո՛րևէ տեղեկութիւն տալ անոր մասին՝ թող փութան հաղորդել ա՛նոր սրբաւոր ծնողքին Խմբագրութեանս միջոցաւ: